

Μείωση Φοροδιαφυγής Μέσω Μείωσης Των Συντελεστών ΦΠΑ

Νικόλαος Αρταβάνης
Isenberg School of Management - UMass Amherst

*Το παρόν άρθρο βασίζεται στη μελέτη με τίτλο,
“The Effect of the VAT rate on Tax Evasion: Evidence from the Restaurant Industry in Greece”*

Το πλήρες κείμενο της μελέτης είναι διαθέσιμο, εδώ: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2585147

Σε κλάδους με χαρακτηριστικά που ευνοούν τη φοροδιαφυγή, η αύξηση των φορολογικών συντελεστών δεν συνεπάγεται την αυτόματη αύξηση των δημοσίων εσόδων. Αυτό συμβαίνει επειδή οι εν λόγω οικονομικές μονάδες τείνουν να προσαρμόζουν το ύψος της φοροδιαφυγής στις αλλαγές φορολογικής πολιτικής. Η αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ στην εστίαση το Σεπτέμβριο του 2011 οδήγησε σε αύξηση της φοροδιαφυγής κατά τουλάχιστον 9%, ενώ η μείωση του συντελεστή τον Αύγουστο του 2013 οδήγησε σε μείωση της απόκρυψης πωλήσεων κατά τουλάχιστον 9,6%. Συνυπολογίζοντας τον αντίκτυπο των επιπλέον πωλήσεων στους άμεσους φόρους, το τελικό δημοσιονομικό κόστος της μείωσης του συντελεστή ΦΠΑ είναι ελάχιστο.

Διαχρονικά ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των διαπραγματεύσεων για το Ελληνικό πρόγραμμα είναι η έλλειψη αξιοπιστίας των προτεινόμενων “ισοδύναμων” μέτρων. Ιδιαίτερα στον τομέα της φορολογίας, οι αρχικές εκτιμήσεις για την αποτελεσματικότητα των νέων μέτρων συχνά απέχουν πολύ από την πραγματικότητα. Ο κύριος λόγος αποτυχίας των προβλέψεων είναι η μη συνεκτίμηση του γεγονότος ότι, σε ένα περιβάλλον που ευνοεί τη φοροδιαφυγή, το φαινόμενο τείνει να “προσρμόζεται” στα νέα δεδομένα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εστίαση, όπου ο συντελεστής ΦΠΑ αρχικά αυξήθηκε σε 23% (Σεπτέμβριος 2011) και εν συνεχεία μειώθηκε σε 13% (Αύγουστος 2013). Οι αρχικές προβλέψεις για τις συνέπειες και των δύο αλλαγών στα δημόσια έσοδα διαψεύστηκαν παταγωδώς. Ειδικότερα, η αύξηση του συντελεστή, αντί για επιπλέον έσοδα 1 δις ευρώ ετησίως (εκτιμήσεις “τρόικας”), οδήγησε σε αύξηση των εσόδων ΦΠΑ κατά μόνο 140 εκατ. ευρώ. Αντίστοιχα, η μείωση του συντελεστή οδήγησε σε μείωση των εσόδων ΦΠΑ κατά μόλις 69,8 εκατ. ευρώ κατά το 2ο εξάμηνο του 2013, έναντι αρχικών προβλέψεων 160 εκατ. ευρώ. Οι σημαντικές αυτές διαφορές μεταξύ εκτιμήσεων και πραγματικότητας καταδεικνύουν ότι *προβλέψεις που βασίζονται σε απλούς πολλαπλασιασμούς συντελεστών επί της υπάρχουσας φορολογικής βάσης, χωρίς τη συνεκτίμηση της επίδρασης των μέτρων στο μέγεθος της φοροδιαφυγής, είναι καταδικασμένες σε αποτυχία.*

Η εξέταση των πρόσφατων αλλαγών στην εστίαση αποκαλύπτει ότι η αύξηση του συντελεστή συνοδεύεται από *σημαντική αύξηση* της φοροδιαφυγής, ενώ αντιθέτως η μείωση του συντελεστή οδηγεί σε *σημαντική μείωση* της απόκρυψης πωλήσεων. Τα ευρήματα αυτά εξηγούν την αποτυχία των αρχικών εκτιμήσεων αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των αντίστοιχων μέτρων. Επιπλέον, συνυπολογίζοντας τον αντίκτυπο της μεταβολής του ύψους των δηλωθέντων πωλήσεων στους άμεσους φόρους, *το τελικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα είναι ελάχιστο.*

Η εμπειρική μελέτη ακολουθεί μεθοδολογία difference-in-difference, χρησιμοποιώντας ως δείγμα αναφοράς (control group) τα μεγάλα εστιατόρια fast-food, λόγω της υψηλής τους εξάρτησης από παραστατικά πώλησης, που χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση και εκτέλεση των παραγγελιών.

Οι μεταβολές στην απόκρυψη πωλήσεων προσεγγίζονται από τις μεταβολές του λόγου Δηλωθέντων Πωλήσεων προς Πρώτων Υλών (Sales to Inputs ratio). Μία απότομη μεταβολή των πωλήσεων ανά ευρώ πρώτης ύλης, που συμπίπτει με την αλλαγή του φορολογικού συντελεστή είναι συνεπής με τη μεταβολή του ύψους της φοροδιαφυγής. Εξετάζουμε ξεχωριστά μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις, καθώς και εταιρείες με διαφορετικά επίπεδα πωλήσεων αλκοολούχων ποτών, ο συντελεστής των οποίων παρέμεινε αμετάβλητος καθόλη την περίοδο του δείγματος (23%).

Τα εμπειρικά ευρήματα δείχνουν ότι η μείωση του συντελεστή ΦΠΑ, από 23% σε 13% τον Αύγουστο του 2013, οδήγησε σε σημαντική μείωση της φοροδιαφυγής στον κλάδο της εστίασης, κατά τουλάχιστον 9,6% το τελευταίο τρίμηνο του έτους, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις μικρού μεγέθους (10,2%) και εταιρείες με χαμηλές πωλήσεις αλκοολούχων ποτών (11,3%), που αποτελούν και την συντριπτική πλειοψηφία του κλάδου (βλ. Διαγραμμα 1). Το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται (i) στο μειωμένο κίνητρο απόκρυψης (λόγω μείωσης του συντελεστή) και (ii) σε μία ενεργή προσπάθεια διατήρησης των εισπράξεων ΦΠΑ των εταιρειών σε ένα ελάχιστο επίπεδο που δεν θα αποκαλύπτει την παραβατική συμπεριφορά στις φορολογικές αρχές.

Διάγραμμα 1 – Ποσοστιαία μεταβολή Sales Ratio (Medians)

Αντίστοιχα, η προγενέστερη αύξηση του συντελεστή προκάλεσε αύξηση της απόκρυψης πωλήσεων που αντικατοπτρίζεται από τη μείωση του Sales ratio κατά τουλάχιστον 9%. Και στην περίπτωση αυτή οι μεταβολές είναι σημαντικά μεγαλύτερες στις μικρές επιχειρήσεις και τις εταιρείες με χαμηλές πωλήσεις αλκοολούχων ποτών (μείωση 12-13%).¹

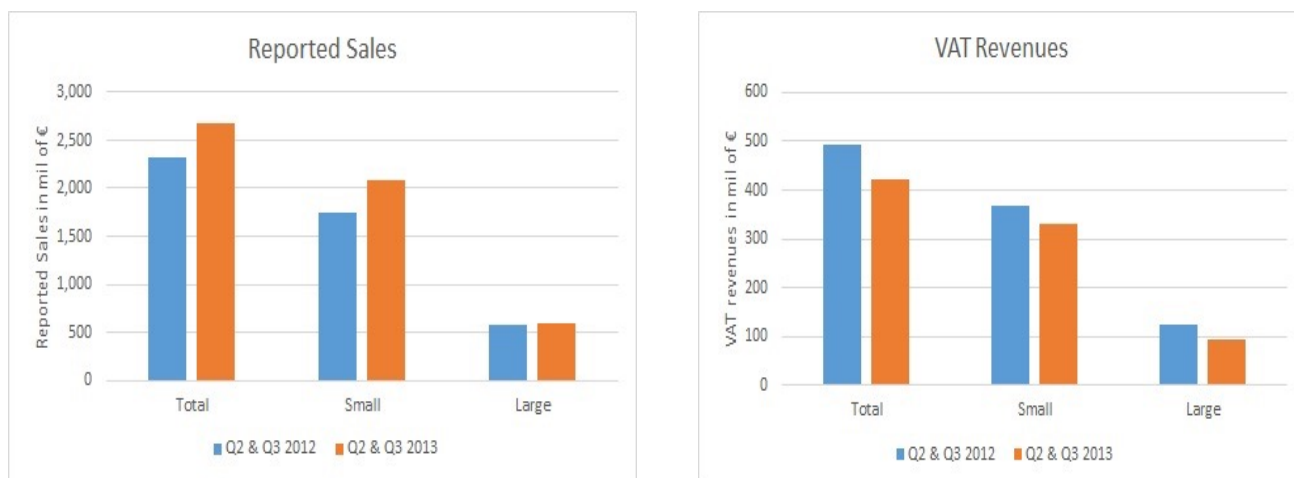
Οι σημαντικές αυτές μεταβολές αντικατοπτρίζουν μία ενεργή και συστηματική προσπάθεια διατήρησης λόγου εισπράξεων προς πληρωμών ΦΠΑ (VAT ratio) που δεν θα αποκαλύπτει την παραβατική συμπεριφορά στις φορολογικές αρχές (VAT ratio targeting). Κατά συνέπεια, οι δείκτες αυτοί (VAT & Sales ratios) θέτουν όριο στο ύψος της απόκρυψης πωλήσεων. Ταυτόχρονα μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμα εργαλεία για τις φοροελεγκτικές αρχές ως βάση για τη διενέργεια στοχευμένων ελέγχων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ένα μικρό ποσοστό (5%) του δείγματος, κατά την περίοδο του υψηλού συντελεστή, δηλώνει *συστηματικά* πιστωτικό ΦΠΑ. Ένα πιο εντυπωσιακό 16% του δείγματος δηλώνει *συστηματικά* χαμηλότερες πωλήσεις από εξόδα για πρώτες ύλες. Μία σοβαρή προσπάθεια για την πάταξη της φοροδιαφυγής στον κλάδο, οφείλει να έχει τις εταιρείες αυτές ως

¹ Τα αποτελέσματα αναφέρονται σε quantile regressions. Οι μεταβολές απλών regression είναι κατά κανόνα υψηλότερες. Τα πλήρη αποτελέσματα περιλαμβάνονται στο άρθρο (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2585147).

αφετηρία.

Εξετάζοντας τα μεγέθη για το σύνολο του κλάδου κατά το 2ο εξάμηνο του 2013 (μετά τη μείωση του συντελεστή) σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, παρατηρούμε ότι τα έσοδα ΦΠΑ μειώθηκαν κατά μόλις 69,8 εκ. ευρώ (Διάγραμμα 2), εναντι 160 εκατ. ευρώ των αρχικών προβλέψεων. Η μικρότερη της αναμενόμενης μείωση των εσόδων οφείλεται στο γεγονός ότι, για τις μικρές επιχειρήσεις, η μείωση του φορολογικού συντελεστή κατά 30% επιμερίζεται μεταξύ μίας μερικής μείωσης εσόδων ΦΠΑ (-10,8%) και μίας αύξησης των δηλωθέντων πωλήσεων κατά 19,2%, αποτέλεσμα της διαδικασίας που περιγράψαμε προηγουμένως. Αντιθέτως, για τις μεγάλες επιχειρήσεις, που χαρακτηρίζονται από μικρότερη “ευελιξία” στην απόκρυψη πωλήσεων, η μείωση του συντελεστή αντικατοπτρίζεται σχεδόν αυτούσια στα έσοδα ΦΠΑ (-24,2%). Συνολικά, λόγω της προεξέχουσας θέσης των μικρών επιχειρήσεων στον κλάδο, η μείωση του συντελεστή επιμερίζεται σχεδόν ισοποσοστιαία μεταξύ μείωσης εσόδων ΦΠΑ (-14,2%) και αύξησης δηλωθέντων πωλήσεων (+15,2%).

Διάγραμμα 2 – Δηλωθείσες Πωλήσεις & Έσοδα ΦΠΑ

Ένα σημαντικό στοιχείο της αποκάλυψης “κρυμμένων” πωλήσεων, που δεν έχει ληφθεί ως τώρα υπόψιν, είναι οι συνέπειες στους άμεσους φόρους. Στο βαθμό που οι επιπλέον αυτές πωλήσεις αντικατοπτρίζουν μείωση της φοροδιαφυγής, άρα δεν ενέχουν επιπλέον έξοδα, τα μεγέθη αυτά αναμένεται να περάσουν σε μεγάλο ποσοστό στα τελικά κέρδη. Η φορολόγηση μέρους των επιπλέον πωλήσεων, που μόνο για το 2ο εξάμηνο του 2013 ανέρχονται σε 352 εκατ. ευρώ, με συντελεστή 26% είναι ικανή να αντισταθμίσει τα μειωμένα έσοδα ΦΠΑ (69.8 εκατ. ευρώ). Κατά συνέπεια, το τελικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα της μείωσης του συντελεστή ΦΠΑ ελαχιστοποιείται σημαντικά.

Συνοψίζοντας, σε κλάδους με χαρακτηριστικά που ευνοούν τη φοροδιαφυγή (πχ. υπηρεσίες), η αύξηση των φορολογικών συντελεστών δεν συνεπάγεται απαραίτητως την αύξηση των φορολογικών εσόδων. Είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει σε αύξηση απόκρυψης της οικονομικής δραστηριότητας, με αρνητικές επιπτώσεις στα έσοδα από έμμεσους και άμεσους φόρους, και ένταση του αθέμιτου ανταγωνισμού εις βάρος των συνεπών επιχειρήσεων. Αντιθέτως, η μείωση των φορολογικών συντελεστών ή η διατήρησή τους σε χαμηλά επίπεδα μπορεί να περιορίσει το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, με μικρό σχετικά δημοσιονομικό κόστος. Επίσης, μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για τον κλάδο, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα και τις μακροχρόνιες προοπτικές ανάπτυξης (διευκόλυνση εισόδου, επενδύσεων, απασχόλησης), ενισχύοντας παράλληλα τη φορολογική συνείδηση και το αίσθημα φορολογικής δικαιοσύνης.